

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝ. Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη ομάδας Αρχαίων Ελληνικών: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ
Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΗΓΟΥΝΑΚΗΣ

A1.α.

1. **ΛΑΘΟΣ** «τούτων δ' επικίνδυνός ἐστιν ἢ χρῆσις . . . αὐτοῖς χρωμένοις ».
2. **ΣΩΣΤΟ** «ἄλλαι μὲν αἰ ὑπηρετοῦσαι, ἕτεραι δὲ αἰ ἐπιτάττουσαι».
3. **ΛΑΘΟΣ** «Μελετᾶν οὖν χρῆ τὰ ποιοῦντα τὴν εὐδαιμονίαν».

A1.β. «**ταῦτα**»: αναφέρεται στη λέξη «ὄργανα».

«**αὐτῆς**»: αναφέρεται στη λέξη «εὐδαιμονίαν».

B1. Στο παραπάνω απόσπασμα ο Επίκουρος τονίζει ότι η προτροπή του προς τη φιλοσοφία αφορά τόσο τους νέους όσο και τους γέροντες, σε αντίθεση με τον Πλάτωνα, κατά τον οποίο η φιλοσοφία (διαλεκτική) απαιτεί μακρόχρονη προετοιμασία και παιδεία, και επομένως μόνο σε ώριμη ηλικία μπορεί κάποιος να την ασκήσει. Το ίδιο νόημα, εξάλλου, έχει η εισαγωγική και θεματική πρόταση της παραγράφου: η φιλοσοφία είναι για όλους· είναι διαρκώς επείγουσα. Αναφερόμενος ο Επίκουρος και στα δύο ηλικιακά άκρα («νέος» - «γέρον»), συμπεριλαμβάνει όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ηλικίας (και όχι μόνο ηλικίας). Την προτροπή του για φιλοσοφία την υποστηρίζει με συμμετρικές για τους νέους και τους ηλικιωμένους αιτιολογήσεις, αναιρώντας με διαλογικό ύφος υποθετικές αντιρρήσεις των μεν και των δε:

A1: Οι νέοι δεν πρέπει να θεωρούν τον εαυτό τους ανώριμο (ἄωρον) για τη φιλοσοφία.

A2: Οι ηλικιωμένοι δεν πρέπει να θεωρούν τον εαυτό υπερώριμο (πάρωρον) γι' αυτήν (ότι δηλαδή έχουν περάσει πια την ώριμη για τη φιλοσοφία περίοδο της ζωής τους).

Και για τους δύο το επιχείρημα είναι το ίδιο: Το ζητούμενο της ψυχικής υγείας δεν γνωρίζει ηλικία.

Αν, όμως, θέλαμε να ανασυστήσουμε τον **συλλογισμό** που

υπόκειται στη σκέψη του Επίκουρου, αυτός θα εμφανιζόταν ως εξής:

Προκείμενη πρώτη: Η ψυχική υγεία αφορά τους πάντες, νέους και ηλικιωμένους

Προκείμενη δεύτερη και εννοούμενη: [Η φιλοσοφία εξασφαλίζει την ψυχική υγεία.]

Συμπέρασμα: Οι πάντες, νέοι και ηλικιωμένοι, πρέπει να φιλοσοφούν.

Επιπλέον, στο τέλος της πρώτης περιόδου, η ιδέα ότι η φιλοσοφία φροντίζει την υγεία της ψυχής («πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον»), όπως η ιατρική για την υγεία του σώματος, συναντάται συχνά, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στα κείμενα του Επίκουρου.

Για τους περισσότερους φιλοσόφους της αρχαιότητας η εὐδαιμονία είναι ο τελικός σκοπός της ανθρώπινης ζωής, η επιδίωξη όλων των ανθρώπων, το απώτατο αγαθό –αλλά δίνουν διαφορετικό περιεχόμενο στην έννοια. Στην επικούρεια φιλοσοφία η εὐδαιμονία έχει κεντρική θέση, αποτελώντας ένα ιδανικό εφικτό σε όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως φυλετικής καταγωγής, φύλου, ηλικίας, κοινωνικής θέσης και οικονομικής κατάστασης. Η ἡδονὴ είναι το κεντρικό περιεχόμενο της ανθρώπινης ευδαιμονίας: *τὴν ἡδονὴν ἀρχὴν καὶ τέλος λέγομεν εἶναι τοῦ μακαρίως ζῆν (Επιστολή στον Μενοικέα, 129)*. Συνίσταται στη, μέσα από νηφάλιο στοχασμό, μετρημένη απόλαυση φυσικών και πνευματικών αγαθών, που οδηγεί στην ἀπονία και στην ἀταραξία, την ψυχική γαλήνη. Ο ευδαίμων ἄνθρωπος, έχοντας ἀπαλλαγεί από τον πόνο της ζωής αλλά και τον φόβο του θανάτου, παρομοιάζεται με τον θεό. Η ἡδονὴ αποτελεί για τον Επίκουρο ὑψίστο αγαθό. Αλλά «η ἡδονὴ δεν είναι τόσο στιγμιαία απόλαυση όσο μια διαρκέστερη ψυχική διάθεση, ικανοποίησης και γαλήνης». Οι ἄνθρωποι, λέει ο Επίκουρος, έχουμε επιθυμίες, και μάλιστα τόσο πολλές και περίπλοκες που είναι αδύνατο να ικανοποιηθούν. Αλλά αυτό μας προκαλεί θλίψη, ταραχή ή και πόνο. Αν, όμως, διακρίνουμε τις επιθυμίες μας και περιοριστούμε στην ικανοποίηση των αναγκαίων, εκείνων που θα μας εξασφαλίσουν την απουσία πόνου και ταραχής, γινόμαστε ευτυχισμένοι. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με τις ἡδονές· σημασία έχουν οι πιο μόνιμες από αυτές, είτε αφορούν στο σώμα είτε στην ψυχή (καταστηματικαὶ ἡδοναί), αυτές που προκύπτουν από την σταθερὴ ικανοποίηση των αναγκαίων επιθυμιών. Μια μετρημένη ζωή, λοιπόν, μπορεί, κατά τον Επίκουρο, να εξασφαλίσει στον ἄνθρωπο την ευτυχία.

B2. 1. ΛΑΘΟΣ 2. ΣΩΣΤΟ 3. ΛΑΘΟΣ 4. ΣΩΣΤΟ 5. ΛΑΘΟΣ

B3. 1. γ 2. ζ 3. δ 4. θ 5. ε

B4. Στο δοθέν απόσπασμα ο Αριστοτέλης απευθύνεται στον ηγεμόνα της Κύπρου Θεμίσιωνα και τον παροτρύνει να επιδοθεί στη φιλοσοφία. Η φιλοσοφία, ως ελεύθερη πνευματική αναζήτηση στραμμένη στην έρευνα του θεού, του κόσμου και του ανθρώπου, βρίσκεται υπεράνω όλων των τεχνών και επιστημών· στοχεύει άμεσα στην αλήθεια και μάλιστα στην αλήθεια της φύσης. Η φιλοσοφία θεωρείται απαραίτητη για τον έλεγχο των μέσων που θα διασφαλίσουν τον απώτερο στόχο του ανθρώπου, το τέλος της ζωής του. Αυτό είναι διττό: στη δημόσια ζωή η ορθότητα του βίου του κάθε ανθρώπου (ὀρθῶς)· στην ιδιωτική του ζωή η ωφέλεια (ὠφελίμως). Στη δεύτερη παράγραφο παρατίθενται διαφορετικά πεδία γνώσεων (ἐπιστήμαι), με διαφορετική στόχευση το καθένα. Αν, όμως, ο άνθρωπος θέλει να συγκλίνουν όλα αυτά στην επίτευξη ενός κεντρικού στόχου (κυρίως ἀγαθοῦ) που είναι η ευδαιμονία, οφείλει να υποτάξει όλες τις επιμέρους γνώσεις σε μία κεντρική καθοδήγηση. Αυτήν την ασκεί η φιλοσοφία πάνω στις επιμέρους επιστήμες.

Αντίστοιχα γνωρίσματα της φιλοσοφίας εντοπίζουμε και στο δοθέν παράλληλο κείμενο. Η φιλοσοφία οδηγεί στη γνώση (φιλοσοφία είναι η γνώση των ὄντων) κάτι που υποστηρίζει και ο Αριστοτέλης τονίζοντας ότι μέσω της φιλοσοφίας ο άνθρωπος αποκτά την γνώση για να χρησιμοποιεί ορθά τα ὄργανα του σώματος (δι' ἧς πάντα ταῦτα εὔθησόμεθα). Ταύτιση απόψεων διαπιστώνουμε και στα αποτελέσματα της ενασχόλησης με τη φιλοσοφία. Ο Αριστοτέλης συνδέει τη φιλοσοφία με τον ανθρώπινο βίο, πολιτικό και ιδιωτικό, στην πρακτική τους διάσταση. Αυτή η σύνδεση δείχνει τη σχέση αλληλεξάρτησης πολιτικής και ατομική ζωής. Ο ατομικός βίος διαμορφώνεται σε ένα πολιτικό περιβάλλον και η πολιτική υπηρετεί την επιδίωξη του συλλογικού και ατομικού συμφέροντος (Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως). Αντίστοιχα, στο παράλληλο κείμενο ο συγγραφέας υπογραμμίζει ότι η φιλοσοφία ενδιαφέρεται για τη δημόσια και ιδιωτική ζωή του ανθρώπου (νομοθετεῖ τα πρέποντα καὶ κρίνει φροντίζοντας για το συμφέρον του πολίτη). Τέλος, ένα ακόμη κοινό σημείο είναι η ανωτερότητα της φιλοσοφίας σε σχέση με τις άλλες επιστήμες. Ο Αριστοτέλης τονίζει ότι η φιλοσοφία ασκεί ηγετικό ρόλο έναντι των άλλων επιστημών και ότι αν ο άνθρωπος θέλει να οδηγηθεί στην ευδαιμονία οφείλει να υποτάξει όλες τις

επιμέρους γνώσεις σε μία κεντρική καθοδήγηση. Αυτήν την ασκεί η φιλοσοφία πάνω στις επιμέρους επιστήμες (ἐν αἷς ἐστὶν ὡς ἂν ἡγεμονικωτέραις ὑπαρχούσαις τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν). Κάτι αντίστοιχο αναφέρεται και στο παράλληλο κείμενο όπου η φιλοσοφία αποτελεί τη βάση όλων των επιστημών (Επειδὴ ὅλες οἱ Τέχνες καὶ οἱ Επιστήμες παίρνουν τις αρχές και τις βάσεις ἀπὸ τῆ Φιλοσοφία, αὐτὴ γνωρίζει τα χαρακτηριστικά ὅλων).

Γ1. Μετά ἀπὸ αὐτὰ βγήκαν με προφύλαξη στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀφενὸς ὁ Κλεάνορας ὁ Ορχομένιος καὶ ὁ Σοφαίνετος ὁ Στυμφάλιος, ἀφετέρου μαζί τους ὁ Ξενοφώντας ὁ Ἀθηναῖος, γιὰ νὰ μάθει τὰ σχετικά με τὸν Πρόξενο. Ὁ Χειρίσοφος, ὁμῶς, ἔτυχε νὰ λείπει σε κάποιον χωριό, μαζί με ἄλλους που προμηθεύονταν τρόφιμα. Ὅταν, λοιπὸν, ἔφτασαν σε ἀπόσταση που νὰ ἀκούονται, ὁ Ἀρδιαῖος εἶπε τὰ ἐξῆς: «Ὁ Κλέαρχος, ἀπὸ τῆς μῆς, Ἑλληνες, ἐπειδὴ φάνηκε (ἀποδείχτηκε) καὶ ὅτι ἀθέτησε τοὺς ὅρκους καὶ ὅτι παραβίασε τὶς συμφωνίες (συνθήκες) δικάστηκε καὶ θανατώθηκε. Ὁ Πρόξενος, ἀπὸ τῆς ἄλλης, καὶ ὁ Μένωνας, ἐπειδὴ κατήγγειλαν τὸ κακόβουλο σχέδιο αὐτοῦ, βρίσκονται σε μεγάλη τιμὴ. Ὁ βασιλιάς τώρα ζητᾷ ἀπὸ σας ὅλα τὰ ὅπλα. Γιὰτί λέει πως εἶναι δικά του, ἐπειδὴ ἦταν τοῦ Κύρου, που ἦταν ὑπόδουλος (ὑπήκοός) του». Οἱ Ἑλληνες ἀπάντησαν σ' αὐτὰ καὶ μιλούσε ὁ Κλεάνορας ὁ Ορχομένιος.

Γ2. Μιλώντας ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ὁ Κλεάνωρ ἐπιτέθηκε φραστικά στον Ἀρδιαῖο (κάκιστε ἀνθρώπων Ἀρδιαῖε) καὶ τὸν Τισσαφέρην με βαρεῖς χαρακτηρισμοὺς (τῶ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ), κατηγορώντας τοὺς ὅτι παρὰ τοὺς ὅρκους τοὺς, πρόδωσαν τοὺς Ἑλληνες (προδόντες ἡμᾶς), σκότωσαν τοὺς συμμάχους τοὺς καὶ ἔρχονται τώρα ὡς ἀντίπαλοι τῶν Ἑλλήνων (ἀπολωλέκατε καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες ξὺν τοῖς πολεμίοις ἐφ' ἡμᾶς ἔρχεσθε). Ὁ Ἀρδιαῖος τοὺς ἀπάντησε ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐγίναν, γιὰτί ὁ Κλέαρχος εἶχε ἐκδηλώσει φανερά τὰ ἐπίβουλα σχέδιά του ἐνάντια στον Τισσαφέρην, στον Ὀρόντα καὶ ὅλους ὅσοι ἦταν μαζί τους (Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντα, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ξὺν τούτοις).

Γ3α.

στρατηγοὶ: ὦ στρατηγέ

κώμη: ταῖς κώμαις

ἐξῆλθον: ἔξελθε

κατήγγειλαν: κατηγγέλκασιν (ν)

ἐπισηκῶν: ἐπισηκοῖς/ἐπισηκοίης

ἐγένετο: γενήσοιτο

Γ3β. «σέ δὲ βασιλεῖς τό ὄπλον ἀπαιτοῦσιν»

Γ4α.

Ὅρχομένιος: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός , παράθεση στο «Κλεάνωρ».

ἀπὼν: κατηγορηματική μετοχή , εξαρτάται από το «ἐτύγχανεν», συνημμένη στο «Χειρίσοφος», ως κατηγορούμενο στο «Χειρίσοφος».

τάδε: σύστοιχο αντικείμενο στο «εἶπεν»

πάντα: ομοιόπτωτος ονοματικός κατηγορηματικός προσδιορισμός στη λέξη «ὄπλα».

εἶναι: ἀναρθρο ειδικό ἀπαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα «φησιν».

ἀνθρώπων: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, ως γενική διαιρετική στο «κάκιστε».

Γ4β. «ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν»: δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο ὅτι (που εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία), εκφέρεται με ἐγκλιση οριστική (κατήγγειλαν) και δηλώνει το πραγματικό αίτιο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην περίφραση «ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν».

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος